

Sociopravni vidiki kazenskoopravne obravnave kaznivega dejanja zlorabe prostitucije v Sloveniji¹

Neža Kogovšek Šalamon,² Tjaša Učakar,³ Mojca Freljih⁴

Prispevek temelji na empirični sociopravni analizi kazenskih spisov s področja pregona kaznivega dejanja zlorabe prostitucije po 175. členu »Kazenskega zakonika (KZ-1)« (2012) v Sloveniji. Avtorice analizirajo, kako se trije teoretično utemeljeni modeli obravnave seksualnega dela, ki jih je utemeljila Petra Östergren – represivni, restriktivni in integrativni, kažejo v kazenskoopravni obravnavi tega kaznivega dejanja. Najprej predstavijo pravno in sociološko teoretično ozadje obravnave prostitucije v Sloveniji. Nato z analizo spisov pokažejo, kako organi pregona in sodišča ugotavljajo obstoj »zlorabe« in »izkoriščanja« prostitucije, kako obravnavajo sodelovanje tretjih oseb pri njej, kako se obravnava ranljivost seksualnih delavk ter kako se pred sodišči upošteva obstoj soglasja oziroma privolitve. Avtorice analizirajo, ali so v spisih prisotni moralni argumenti, stereotipiziranje in stigmatiziranje ter navedbe poklicnih tveganj na področju seksualnega dela in pravic seksualnih delavk. Pozornost prispevka je usmerjena tudi k vprašanju, ali so iz spisov razvidne razlike med načinom delovanja policije, tožilstva in sodišč. V sklepnem delu avtorice utemeljijo, v katerega od treh modelov – represivnega, restriktivnega ali integrativnega – je mogoče uvrstiti slovenski model glede na značilnosti kazenskega pregona zlorabe prostitucije v Sloveniji, ter zavzamejo stališče, da prevladujejo značilnosti restriktivnega modela z elementi tako represivnega kot tudi integrativnega.

Ključne besede: seksualno delo, prostitucija, spolna avtonomija, kazenski pregon

UDK: 343.1:343.544

1 Teoretična izhodišča

Seksualno delo ali prostitucija ostaja problematizirano področje tako v družbi kot tudi na ravni državnih politik. Östergren (2017) teoretično utemelji, da države pri obravnavi seksualnega dela uporabljajo tri različne modele: represivnega, restriktivnega in integrativnega.⁵ Za represivni model je

značilno, da se tako želi izkoreniniti seksualno delo ter pred škodo zaščititi družbo in/ali tiste, ki prodajajo seksualne storitve, to delo pa obravnava predvsem kot negativni družbeni pojav. Ideologija represivnega modela je lahko religiozna ali moralna, pogosta so radikalno-feministična stališča. V tem modelu prostitucijo obravnava le kazensko pravo, ki prepoveduje prodajo in/ali nakup seksualnih storitev ter posredovanje tretjih oseb. Cilj kampanj, ki se izvajajo v okviru represivnega modela, je odvrčanje od prodaje in/ali nakupa seksualnih storitev. Med programi prevladujejo izstopni ali vedenjski rehabilitacijski programi za tiste, ki prodajajo in/ali kupujejo seksualne storitve, diskurz, ki prevladuje, pa seksualno delo obsoja. V okviru tega modela seksualne delavke⁶ nimajo dostopa do delavskih pravic in ne morejo dostopati do sistemov

¹ Prispevek je bil pripravljen v okviru temeljnega raziskovalnega projekta »Poklicna tveganja v seksualnem delu na presečiščih političnega okvirja in družbene stigme – ORIS (J5-2556)«, ki ga vodi dr. Iztok Šori, in raziskovalnega programa »Enakost in človekove pravice v dobi globalnega vladovanja« (P5-0413), ki ga vodi dr. Mojca Pajnik.

² Dr. Neža Kogovšek Šalamon, ustavna sodnica, Ustavno sodišče Republike Slovenije, višja znanstvena sodelavka, Mirovni inštitut, docentka za pravo, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem, Slovenija. E-pošta: neza.kogovsek-salamon@us-rs.si

³ Dr. Tjaša Učakar, asistentka in raziskovalka, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: tjas.ucakar@ff.uni-lj.si

⁴ Mag. Mojca Freljih, raziskovalka, Mirovni inštitut, doktorska študentka, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: mojca.freljih@mirovni-institut.si

⁵ V kazenskoopravni teoriji obstaja podobna teoretična delitev na prohibicijo, reglementacijo in abolicionizem (Filipčič, 2023: 1330–1331). Najpogosteje se sicer uporabljajo klasifikacije politik do prostitucije, ki ločujejo med abolicijo, legalizacijo in dekriminizacijo, a se je ta izkazala za preveč dvoumno, da bi ustrezno

zajela zapleteno resničnost življenja seksualnih delavk in delavcev ali omogočila primerjalne mednarodne analize. Phoenix (2009: 15) na primer ugotavlja, da »lahko veliko držav deli isto zakonodajo, vendar je lahko dejanski cilj politik bistveno drugačen«. Zato sprejemamo drugačno klasifikacijo, ki jo je predlagala Östergren (2017), ki politike do prostitucije klasificira glede na to, ali so represivne, restriktivne ali integrativne, s čimer v ospredje postavlja »inkluzivnost politik« in interese seksualnih delavk ali delavcev.

⁶ V spisih, analiziranih za namen te sociopravne analize, smo se srečali izključno s seksualnimi delavkami, torej z ženskami kot oškodovankami (Pajnik in Kavčič, 2008: 150), zato v prispevku uporabljamo žensko obliko seksualne delavke in ne spolno nevtralnega zapisa »seksualne delavke/ci«.

socialne varnosti ali imajo težave pri dostopu do njih, pri iskanju socialne in zdravstvene pomoči pod lastnimi pogoji, pri samoorganiziranju ter pri medsebojnem sodelovanju in/ali sodelovanju z nevladnimi organizacijami, socialnimi službami in državnimi organi.

Značilnost restriktivnega modela je, da si prizadeva omejiti sektor seksualnega dela, da bi pred škodo zaščitili družbo in/ali tiste, ki prodajajo seksualne storitve, seksualno delo pa, podobno kot represivni model, obravnava predvsem kot negativni družbeni pojav. Tudi ta model temelji na religiozni ali moralni ideologiji. Od represivnega modela se restriktivni model razlikuje po tem, da v njem poleg kazenskih predpisov obstajajo še upravni predpisi, ki določajo, pod kakšnimi pogoji se lahko izvaja prodaja seksualnih storitev. Kazenski predpisi lahko še vedno prepovedujejo sodelovanje tretjih oseb. Tudi v tem modelu med programi prevladujejo izstopni ali vedenjski rehabilitacijski programi, je pa v tem modelu mogoče zaznati različne diskurze o seksualnem delu, ne le moralistične in obsojajoče, temveč tudi take, ki opozarjajo na vidik socialne zaščite, delavskih pravic, poklicnih tveganj, spolne samoodločbe in samoorganiziranja. V tem modelu imajo seksualne delavke delni ali nikakršen dostop do delavskih pravic, morda imajo težave pri dostopu do sistema socialne varnosti, iskanju socialne in zdravstvene pomoči pod lastnimi pogoji, samoorganiziranju, medsebojnem sodelovanju in/ali sodelovanju z oblastmi. Od represivnega modela se ta model razlikuje tudi v tem, da je v restriktivnem modelu možno, toda oteženo sodelovanje med seksualnimi delavci, strankami in posredniki in/ali s socialnimi službami in organi, da bi preprečili in prijavili kazniva dejanja (Östergren, 2017).

Tretji, integrativni model, ki prostitucijo obravnava kot večplasten družbeni pojav z negativnimi elementi, pa stremlje k temu, da bi sektor seksualnega dela vključil v družbeni, pravni in institucionalni okvir, da bi pred škodo zaščitili tiste, ki prodajajo spolne storitve. Gre za model, ki temelji na ideologiji, utemeljeni na pravicah seksualnih delavk. V integrativnem modelu obstajajo predpisi, ki urejajo pravice in obveznosti seksualnih delavk pri zaposlovanju, predpisi, ki jih ščitijo pred izkoriščanjem, ter izvedbeni predpisi za organe, socialne službe in izvajalce storitev. Za ta model so značilne kampanje in pobude za boj proti stigmatizaciji in nasilju ter za spodbujanje sodelovanja vseh deležnikov. Prevladujoči diskurz v tem modelu je niansiran in večplasten. V njem imajo seksualne delavke polni dostop do delavskih pravic, lahko iščejo socialno in zdravstveno pomoč pod lastnimi pogoji, se samoorganizirajo, sodelujejo med seboj in z oblastmi ter lahko vplivajo na samoregulacijo v sektorju. Model tudi omogoča razvijanje in integriranje kodeksov ravnanja ter etičnih standardov za državne organe in službe, ki se ukvarjajo s seksualnimi delavkami (Östergren, 2017).

V prispevku analiziramo, kako se ti trije modeli – represivni, restriktivni in integrativni – odražajo v kazenskopravni obravnavi kaznivih dejanj zlorabe prostitucije v Sloveniji. V ta namen je bila izvedena sociopravna analiza sodnih spisov, s katero smo želeli ugotoviti, kako pristojni organi – policija, tožilstvo in sodišča – obravnavajo zlorabo prostitucije, inkriminirano v 175. členu »KZ-1« (2012), v okviru kazenskopravnega sistema. Večina domačih in mednarodnih predpisov prostitucije ter druga z njo povezana ravnanja (na primer trgovino z ljudmi) namreč obravnava v okviru kaznovalnega prava. V Sloveniji je bila ključna sprememba na področju predpisov uveljavljena leta 2003 s spremembo »Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM)« (2003), in sicer tako, da prostitucija ni bila več opredeljena kot prekršek (Pajnik in Kavčič, 2008: 143) ter je bila s tem delno dekriminalizirana, s čimer je država prešla od represivne k bolj integrativni obravnavi tega področja. Do dekriminalizacije je bila prostitucija obravnavana v okviru prekrškovnih postopkov na podlagi »ZJRM« (2003), saj je 10. člen opredeljeval kazen do 60 dni zapora za osebe, ki so se »vdajale« prostituciji. Prostitucija kot grožnja javnemu redu in miru v obliki prekrška v tretjem odstavku 7. člena veljavnega »Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)« (2006) ostaja prepovedana, če se izvaja na javnih mestih ali če se na vsiljiv način ponujajo spolne storitve in se s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi.

Do zakonodajne spremembe na ravni kazenskega zakona leta 2004 so se na prostitucijo nanašali tudi 185. člen prej veljavnega »Kazenskega zakonika (KZ-UPB1)« (2004) (zvodništvo), 186. člen (posredovanje pri prostituciji) in 387. člen »KZ-UPB1« (2004) (spravljanje v suženjsko razmerje). Uporaba storitev prostitucije v Sloveniji ni kazniva, razen v primerih, ko oseba ve, da uporablja storitve žrtve trgovine z ljudmi. Po letu 2004 so le še nekateri vidiki prostitucije ostali opredeljeni kot kaznivo dejanje, in sicer 175. člen »KZ-1« (2012) opredeljuje in prepoveduje zlorabo prostitucije, za kar gre v primeru, ko kdo »zaradi izkoriščanja sodeluje pri prostituciji druge osebe« ali ko kdo »s silo, grožnjo ali preslepitvijo navede, pridobi ali spodbudi drugo osebo k prostituciji«. Dobrina, ki se varuje s prepovedjo zlorabe prostitucije, je spolna samoodločba oziroma spolna avtonomija (Filipčič, 2023: 1331). Zakonodajalec v kazenskem zakonu obravnava le določeno obliko seksualnega dela, to je prostitucijo oziroma tiste oblike, pri katerih pride do spolnega odnosa v živo. »KZ-1« (2012) se podobno kot predhodni »KZ-UPB1« (2004) prostitucije dotakne še v primeru nekaterih drugih inkriminacij, in sicer v 112. členu (spravljanje v suženjsko razmerje) in 113. členu (trgovanje z ljudmi) (»KZ-1«, 2012). 112. člen »KZ-1« (2012) je delno povezan s seksualnim delom in prostitucijo, saj se v določenih primerih lahko obravnava kot oblika nasilja v suženjskih razmerjih. Po uveljavitvi »Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1H)« (2021), s ka-

tero se je na področju spolnega nasilja uveljavil model, znan pod reko »ja pomeni ja«, ki zahteva izrecno soglasje oziroma privolitve v spolna ravnanja, pa bo pri razmejevanju kaznivih ravnanj treba paziti tudi na razmejevanje med kaznivim dejanjem zlorabe prostitucije in kaznivim dejanjem udeležbe pri posilstvu po 170. členu ali spolnem nasilju po 171. členu »KZ-1« (2012).

V Sloveniji je mogoče prostitucijo registrirati kot dejavnost v skladu s standardno klasifikacijo dejavnosti,⁷ in sicer kot »dejavnosti za nego telesa« pod šifro 96.040 in »druge storitvene dejavnosti, druge nerazvrščene« pod šifro 96.090. Dejstvo, da ti dve dejavnosti omogočata registracijo nujenja seksualnih storitev, iz različnih razlogov večinoma ni poznano (Pajnik idr., 2017: 6), še redkeje pa je udejanjeno.⁸ Razloge za to je mogoče iskati v nereguliranosti in siceršnji neurejenosti tega področja dela ter v stigmatizaciji prostitucije v družbi.

Analiza dosedanjih raziskav na področju prostitucije v Sloveniji, ki sta jo izvedla Šori in Markelj (2022), je pokazala, da je za razumevanje razmer, v katerih delajo seksualne delavke v Sloveniji, najpomembnejše dejstvo, da je zaradi nelegalizacije področja velik del seksualnega dela izključen iz predpisov na področju delovnih razmerij. To vodi v raznovrstne zaposlitvene oblike in statuse seksualnih delavk, med katerimi prevladujejo nestandardne oblike zaposlitve, te pa s seboj prinašajo številne negativne posledice za socialno varnost delavk. Kot ugotavljata Šori in Markelj (2022), uradni poklicni standardi ter predpisi s področja zdravja in varnosti na delovnem mestu, ki bi seksualne delavke sistemsko ščitili pred poklicnimi tveganji, ne obstajajo, delavke pa ostajajo brez delavskih, zdravstvenih in socialnih pravic. Analiza dosedanjih raziskav je pokazala na veliko poklicnih tveganj v seksualnem delu. Veliko jih je povezanih s stigmatizacijo, politiki in zakonodajo, zdravjem, dostopom do storitev, poleg naštetih obstajajo tudi tveganja, povezana s poslom in zasebnim življenjem. Več študij zato predlaga spremembe zakonodaje tako, da bi ta seksualnim delavkam zagotovila socialno in zdravstveno varstvo (Kuhar in Pajnik, 2019; Peršak, 2012) ter delavske pravice (Kuhar in Pajnik 2019; Pajnik, 2008). Šori in Markelj (2022: 25) ugotavljata, da sta med varnostnimi tveganji največkrat obravnavana »nasilje in izkoriščanje tretjih oseb, in sicer zvodnic/kov, organizatoric/jev, lastnic/kov lokalov, kar nakazuje, da se raziskave – podobno kot politike ali mediji – pretežno fokusirajo na kriminalne vidike seksual-

nega dela.⁹ Sodišča zaradi narave svojega dela največ obravnavajo prav ta vidik prostitucije in s sodno prakso določajo meje med dovoljenimi in nedovoljenimi praksami na področju seksualnega dela, ki ni kriminalizirano, hkrati pa tudi ni povsem legalizirano.

Na področju kazenskega pregona zlorabe prostitucije dosedanje raziskave ugotavljajo, da je v definicijah kaznivih dejanj s tega področja več nejasnosti (Ambrož, 2007; Korošec, 2008; Pajnik, 2017) in da sodna praksa ni enotna (Ambrož, 2007; Levašič, 2020), pri čemer se največja dilema pojavlja glede vprašanja vpletenosti tretjih oseb v prostitucijo. Kazenska zakonodaja glede na jezikovno razlago določbe 175. člena »KZ-1« (2012) ne inkriminira sodelovanja tretjih oseb pri prostituciji *per se*, temveč inkriminira le tako sodelovanje, pri katerem je prisotno izkoriščanje osebe, ki nudi seksualne storitve (Filipčič, 2023: 1332). Po sedanjih ureditvi »KZ-1« (2012) naj sicer ne bi bilo jasno, ali je kazniva vsakršna vpletenost tretjih oseb v prostitucijo (Levašič, 2020) ali pa je treba zlorabo prostitucije na sodišču šele dokazati, na primer tako, da se upošteva delitev zaslužka (Ambrož, 2007; Korošec, 1998; Šošič in Korošec, 2019). Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2019, 2020) v svojih zadnjih sodbah sledi prvemu stališču, torej da vsaka vpletenost tretjih oseb, ki so finančne udeležene pri zaslužku, pomeni zlorabo prostitucije. Šošič in Korošec (2019) sta kritična do take široke razlage izraza izkoriščanje, ki zdaj odstotka odvedenega zaslužka ne šteje več kot pomembnega za ugotavljanje izkoriščanja, s čimer se odpira prostor za moralistično presojo prostitucije, brez upoštevanja obstoja morebitne privolitve oziroma soglasja seksualne delavke.

2 Metoda

Sociopravna analiza je zajela 20 kazenskih spisov iz obdobja od leta 2010 do leta 2022, do katerih smo na podlagi zaprosil pridobili dostop na okrožnih sodiščih v Novem mestu, na Ptuj, v Celju, Mariboru, Kopru in Ljubljani. Analiza spisov na posameznih sodiščih je bila izvedena med marcem in julijem 2022. Spisi, ki so bili vključeni v analizo, so v tem prispevku označeni z oznako okrožnega sodišča, ki jih je obravnavalo, in zaporedno številko analiziranega spisa.¹⁰

⁷ Seznam vseh dejavnosti je dostopen na spletnem mestu: <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dejavnosti-skd/>.

⁸ Trditve podajamo tudi na podlagi ugotovitev iz fokusnih skupin s seksualnimi delavci in delavkami, ki smo jih izvedli v raziskovalnem projektu, v okviru katerega je nastal ta prispevek. Ugotovitve iz fokusnih skupin bodo sicer celovito analizirane v drugih prispevkih iz tega projekta.

⁹ Za izražanje vključenosti vseh spolov v slovenskem jeziku se v zadnjih dvajsetih letih uveljavlja podčrtaj, kot ga uporablja navajano delo. Po podčrtaju navedemo le spremenjeni del besede, enako kot pri poševnici in vezaju. V skladu s temi smernicami na več mestih uporabljamo podčrtaj. Več informacij o spolno občutljivi rabi jezika je dostopnih v naslednjih besedilih: Jeram in Šauperl (2018); Kern in Vičar (2019); Perger (2016); Popič in Gorjanc (2018); Vičar in Kern (2017).

¹⁰ Seznam opravičnih števil analiziranih spisov hrani raziskovalna skupina.

Analizo spisov smo dopolnili s kontrolnim pregledom sodb višjih sodišč in Vrhovnega sodišča Republike Slovenije iz zbirke sodnapraksa.si s področja zlorabe prostitucije, in sicer smo pregledali vse sodbe od leta 2010 do leta 2022 v zvezi s kaznivim dejanjem zlorabe prostitucije.

Spisi so bili analizirani s pomočjo kodirnika – obrazca, ki je vseboval navodila za izpolnjevanje. Poleg temeljnih podatkov o spisu je raziskovalna skupina v kodirni obrazec vpisovala vsebinske podatke o različnih vidikih kazenskopravne obravnave kaznivega dejanja zlorabe prostitucije, ki so nas zanimali. Osredinili smo se zlasti na podatke o tem, ali se je sodelovanje tretje osebe pri prostituciji brez plačila štelo za zlorabo prostitucije; ali se je odvajanje že najmanjšega dela zaslužka tretji osebi štelo za zlorabo prostitucije in ali je bil za opredelitev ravnanja za zlorabo prostitucije pomemben odstotek zaslužka, ki ga je seksualna delavka odvedla tretji osebi. Proučevali smo, kako se pri pregonu zlorabe prostitucije obravnava ranljivost seksualnih delavk in kaj šteje za ranljivost; ali je ranljivost dejansko ugotovljena ali je pripisana ter kako se pred sodišči obravnava prostovoljnost izvajanja seksualnega dela (obstoj soglasja oziroma privolitve). Poleg tega nas je zanimalo, ali so iz spisa razvidni moralni argumenti, ali je seksualno delo obravnavano kot greh ali zlo, ki ga je treba izkoreniniti, delavke pa usmeriti na drugačno poklicno pot, ter ali je iz spisa razvidno stereotipiziranje, stigmatiziranje, podcenjevanje, žaljenje ali drug podoben podcenjujoč odnos s strani predstavnikov institucij do seksualnih delavk. Nazadnje nas je zanimalo, ali je iz spisa razvidno zanimanje organov za poklicna tveganja seksualnih delavk, torej zanimanje, koliko so jim izpostavljene in kako jih obvladujejo oziroma kako tveganja zmanjšujejo tretje osebe, ki so vključene v izvajanje dejavnosti. Zanimali so nas tipi argumentov, ki jih organi pregona in sodišča uporabljajo pri obravnavi zlorabe prostitucije, še zlasti pa vidiki pravic seksualnih delavk ter način, kot se ti obravnavajo na sodiščih. Pri tem je bila raziskovalna skupina posebej pozorna, ali so iz spisov razvidne razlike med načinom obravnave teh vprašanj pri policiji, tožilstvu in sodiščih. To je tudi pomembna dodana vrednost proučevanja celotnih spisov v primerjavi s proučevanjem sodb, saj vpogled v celotni spis ponudi tudi uvide v razlike med obravnavami. Sklepno smo ugotavljali, ali je glede na pridobljene podatke modele obravnave mogoče kategorizirati za represivne, restriktivne ali integrativne (Östergren, 2017).

Vse navedeno kaže, da ne gre za klasično pravno analizo, ki bi se osredinjala na opredelitev pravnih standardov, pomembnih za sodišča pri ugotavljanju, katera ravnanja se štejejo za prostitucijo ter kako je prostitucija regulirana *de lege lata* in kako bi morala biti regulirana *de lege ferenda*. Take analize vsebujejo prispevki drugih avtorjev (Ambrož, 2007; Filipčič, 2023; Korošec, 1998, 2008; Levašič, 2020; Pajnik, 2017; Šošič

in Korošec, 2019). Prav tako namen analize ni zajeti vse kompleksnosti vprašanj na eni strani viktimizacije in na drugi strani samoodločbe seksualnih delavk, saj so tudi ta vprašanja že analizirana drugje (Pajnik, 2017). Ta analiza se osredinja na sociopravne elemente kazenskega pregona tistih vidikov prostitucije, ki v Sloveniji ostajajo kriminalizirani, kolikor so ti vidiki razvidni v konkretnih analiziranih kazenskih spisih. Analiza je torej izrazito interdisciplinarna ter je na preseku pravne in sociološke stroke.

3 Rezultati

Kot smo že nakazali, je tako imenovana neodvisna prostitucija, utemeljena na spolni avtonomiji seksualnih delavk, od leta 2003 dekriminalizirana. To pomeni, da seksualne delavke niso prekrškovno ali kazensko obravnavane zaradi izvajanja storitev seksualnega dela. Pravni red jih pri tem niti ne omejuje niti ne ureja njihovega položaja. Posledično samo dejstvo prostituiranja v spisih ni problematizirano, kar kaže na restriktivni model. Še vedno pa se preganja zloraba oziroma izkoriščanje prostitucije, pri čemer je prepovedano *vsakršno* izkoriščanje prostitucije. V nadaljevanju so predstavljeni ključni argumenti, ki jih policija, tožilstvo in sodišča uporabljajo pri oblikovanju svojih odločitev na tem področju.

3.1 Opredelitev izraza »zloraba prostitucije« s kazenskopravnimi argumenti

Bistvo kazenskopravnega argumentiranja v spisih se osredinja na vprašanje, kaj zajema izraz zloraba prostitucije. Sodna praksa kaže, da zloraba prostitucije ni enoznačni pojem, v praksi pa se zakonski znak zlorabe največkrat izkazuje kot ekonomsko izkoriščanje osebe, ki se prostituira (Višje sodišče v Ljubljani, 2020), ob hkratnih drugih posegih v splošno svobodo odločanja in ravnanja seksualnih delavk (Filipčič, 2023: 1333). Med ključnimi argumenti v spisih najdemo kazenskopravne argumente, ki jih uporabljajo policija, tožilstvo in sodišča. Ti argumenti so vezani na novačenje, prisilo, izkoriščanje, grožnje ter ustrahovanje, odvzem prostosti in osebnih dokumentov, spravljanje v suženjsko razmerje, slabe življenjske razmere žrtev, odvzem zaslužka, nezmožnost izbire strank in določitev lastne cene storitev, načrtno iskanje in novačenje žensk, v primeru organiziranega prevoza tujk na zahtevanje povračila stroškov poti, preslepitev pri odločitvi za pot, v treh primerih tudi na namero prodaje deklet naprej v tujino. Pogost primer zlorabe prostitucije, kakršnega najdemo v spisih, je zaposlovanje žensk v lokalih kot natakarič ali plesalk, navajanje žensk na drogo (spis NM5) ter posledično zmanjšanje sposobnosti lastne presoje in odločanja o svojih dejanjih.

3.2 Organizacijska oblika izvajanja seksualnega dela

Sodišča in organi pregona so pri ugotavljanju obstoja zlorabe pozorni tudi na to, v kakšni organizacijski obliki se dejavnost izvaja, torej ali gre za neodvisno prostitucijo, ko seksualna delavka storitve sama organizira, izvaja in ni v finančno odvisnem razmerju do nikogar, ali pa je prisotno sodelovanje tretjih oseb, ki imajo od nudenja seksualnih storitev seksualnih delavk materialno korist. Pri tem se razlikuje, ali gre za sodelovanje tretjih oseb, pri katerem še ne moremo govoriti o obstoju hudodelske združbe (na primer par, v katerem partner spodbuja partnerko k seksualnemu delu ali jo vanj sili), ali pa gre za zlorabo prostitucije v okviru hudodelske združbe, ki izvaja tako imenovani hudodelski načrt, v okviru katerega člani združbe sodelujejo pri prostituiranju drugih oseb tako, da ustvarjajo zaslužek, dejavnost pa se izvaja neprekinjeno kot utečen in donosen posel (spis CE4).¹¹ Zakonski znaki kaznivega dejanja so glede na enega od analiziranih primerov izpolnjeni že, če storilec omogoča spolno občevanje ali druga spolna dejanja za plačilo, na primer z dajanjem prostorov na voljo, odstopanjem sob v uporabo, vodenjem javne hiše ali dajanjem denarja drugi osebi za spolno občevanje s seksualnimi delavkami (spis CE5).

Pri dokazovanju izkoriščanja prostitucije v kazenskih postopkih poteka predvsem dokazovanje obstoja seksualnega dela kot »utečenega in donosnega posla«, ki ga izvajajo obdolženci kot tretje osebe, ki same seksualnih storitev ne izvajajo, temveč izkoriščajo prostitucijo seksualnih delavk za lastno materialno korist. Čeprav ugotavljajo obstoj utečenega in donosnega posla, sodišča zavračajo možnost, da bi o prostituciji lahko govorili kot o gospodarski dejavnosti:

»Razlaga [...], da se organizacija prostituiranja drugih šteje kot gospodarska dejavnost in zaslužek organizatorjev prostitucije presoja s podjetniškega vidika, nima podlage v pozitivni zakonodaji naše države. Kolikor bi bila dejavnost organiziranja prostitucije dopustna in pravno urejena, bi izvajalke te dejavnosti (torej prostitutke) bile pred izkoriščanjem s strani delodajalca zaščitene s področno zakonodajo. Ob izostanku pravne ureditve, ki bi urejala razmerje med prostitutko in osebo, ki skrbi za njeno prostituiranje, pri nas dejavnosti prostitucije ni mogoče primerjati z ostalimi gospodarskimi dejavnostmi.« (Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2020)

3.3 Delavske in druge pravice seksualnih delavk

Organi pregona in sodišča proučujejo tudi, ali je pri seksualni delavki obstajala spolna samoodločba (spolna avtono-

mija), ter poudarjajo, da je sodelovanje pri tuji prostituciji zaradi dobička prepovedano (spis MB1). Organi pregona in nato sodišča proučijo vse okoliščine primera, med drugim tudi, kako je v okviru dejavnosti poskrbljeno za pravice seksualnih delavk. Preiskujejo in ugotavljajo, ali je bila seksualnim delavkam nudena varnost, na primer zdravstvena, socialna, delovna ali odškodninska, ter ali jim je bila zagotovljena varnost iz delovnega razmerja (spis KP1). Med argumenti organov pregona in sodišč na področju pravic delavk najdemo predvsem opozarjanje na dostojanstvo izkoriščanih delavk, zdravstvene argumente, povezane z nastanitvijo v slabih življenjskih in slabih higienskih razmerah, z zdravstvenimi težavami, pravičnostjo delovnih pogojev, preobilico dela, siljenjem v delo v vseh pogojih, z neurejenim zdravstvenim zavarovanjem in nevarnostjo spolno prenosljivih bolezni (spis NM2). Opaziti je mogoče tudi delovnopravne argumente, povezane s finančnimi sankcijami za delavke v primeru kršitve pravil, fiktivnimi pogodbami o zaposlitvi, strogim nadzorom nad gibanjem in z vedenjem delavk ter nedoseganjem minimalne plače (spis LJ1). Navedene argumente je mogoče umestiti na področje integrativnega modela obravnave prostitucije.

V enem analiziranem spisu so pristojni organi obravnavali delo masažnih salonov. V teh primerih je bistvo argumentacije v razmejevanju med erotično masažo in prostitucijo. Prvostopenjsko sodišče je v zadevi LJ2 sledilo dejstvu, da je salon opravljal dejavnost erotične masaže, ki jo je mogoče zakonito registrirati, višje sodišče pa je zavzelo stališče, da nudenje masažnih storitev s ciljem zadovoljevanja spolnih potreb strank ustreza definiciji prostitucije. Opredelitev masažne dejavnosti za obliko prostitucije pa v tem konkretnem primeru ni bistveno vplivala na oprostilno sodbo. Bistvo oprostilne sodbe je bilo v tem, da sodišča niso mogla potrditi obstoja ekonomskega okoriščanja vodij masažnega podjetja s seksualnim delom zaposlenih. V teh primerih namreč ni bilo mogoče potrditi, da so bile ženske prisiljene v delo, imele so svoje telefone, sodelovale so pri sestavljanju spletnih oglasov, pričale so, da so lahko prenehale delati, kadar so želele; dejavnost je bila organizirana kot vsaka druga delovna dejavnost, z redno plačo, neodvisno od števila strank, z možnostjo zavrnitve stranke, prekinitve dela. V tem primeru je bilo za oprostilno sodbo ključno, da sodišče ni moglo potrditi obstoja zlorabe in izkoriščanja, k temu pa so pripomogle vse ugotovljene okoliščine opravljanja dela (Višje sodišče v Ljubljani, 2020).

3.4 Moralni argumenti

V analizi smo ugotavljali tudi, ali se v sodnih postopkih pojavljajo moralni argumenti. Izsledki kažejo, da so ti redki, saj smo jih našli le v enem primeru, in sicer na strani tožilstva, ki se je glede oškodovank tujega državljanstva spraševalo, kako je mogoče, da v Sloveniji ni bilo mogoče dobiti žensk

¹¹ Tako ustaljena sodna praksa. Glej sodbo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije I Ips 58554/2012 z dne 17. decembra 2020 (Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2020).

za izvajanje seksualnega dela, ter si nato odgovorilo, da je bilo tako nedvomno zato, ker gre za delo, ki nasprotuje človeškemu in osebnemu dostojanstvu (spis LJ1). Sodišča so se v analiziranih spisih od moralnih argumentov scela distancirala ter se osredinjala na kazenskopravne vidike in dobrine, ki jih kazenske norme varujejo. Pri tem v kontekstu varovanih dobrin navajajo tudi dostojanstvo delavk, ki ga vežejo na različne razsežnosti človekovih pravic, ne da bi se vrednostno slabšalo opredeljevala do vrste dela samega. Po drugi strani smo našli tudi primer, ko je tožilstvo velik del svoje argumentacije utemeljevalo na tako imenovanem radikalno-feminističnem ali celo biologističnem argumentu, ki je vrsta moralnega argumenta, in sicer da prostitucija nikoli ne more biti dejavnost, za katero bi se ženske odločile prostovoljno. Sledilo je stališču, da prostitucija ni pravica izbire, temveč da je osnovni razlog za nastanek prostitucije biološki, da je povezan s spolnim nagonom uporabnikov prostitucije, saj ti telo izvajalca prostitucije obravnavajo le kot sredstvo za doseg ugodja in koristi ter jih posledice, ki jih izvajalec prostitucije zaradi tega utrpí, ne zanimajo (spis LJ2). Taki argumenti spadajo na področje represivnega, pa tudi restriktivnega modela.

Kot je bilo nakazano, nas je v raziskavi zanimalo, kako se sodišča odzovejo na poskus skupine avtonomnih posameznic, da bi prostitucijo izvajale brez prisile, konsenzualno, kot poslovno dejavnost, ki ni prepovedana, pri čemer bi si razdelile delo, zaradi česar nekatere od teh oseb dejansko ne bi izvajale seksualnega dela, temveč bi opravljale druge naloge, potrebne za izvajanje dejavnosti (na primer organizacijo delovnega procesa, izvajanje varovanja pred problematičnimi strankami in podobno). V spisih, ki smo jih analizirali, takih primerov ni bilo (z delno izjemo primera masažnega salona, v katerem pa je bilo spolno občevanje izrecno prepovedano pod zagroženo sankcijo odpovedi pogodbe o zaposlitvi). Ugotovili smo, da so se sodišča v nekaj spisih ukvarjala z vlogo varnostnikov, vendar pa so te najeli obdolženci, ki so prostitucijo zlorabljali in izkoriščali, zato da so omejevali svobodo seksualnih delavk in izvajali nadzor nad njimi, ter torej to niso bili varnostniki, ki bi jih najele seksualne delavke za lastno zaščito.

3.5 Obstoje ekonomskega okoriščanja

Eden najpogostejših vidikov, ki se razčiščuje v sodbah s področja zlorabe prostitucije, je obstoj ekonomskega okoriščanja in vprašanja, kolikšen delež zaslužka seksualne delavke odvajajo lastnikom lokalov ali drugim posrednikom. Policija in tožilstvo v svojih ovadbah in obtožnicah praviloma poudarjata, da so oškodovanke prejemale polovico ali manj kot polovico zaslužka, večji del pa so morale izročiti obdolžencem, na primer zvodnikom oziroma organizatorjem prostitucije, lastnikom klubov ali partnerjem, ki so jih silili v prostitucijo (spisa CE1, CE3). Z vsoto, ki so jo obdržale, so preživljale sebe

in/ali svoje družine, včasih pa so iz te vsote morale kriti tudi stroške najemnine za stanovanje (spis NM1). Glede na zakonske znake kaznivega dejanja zlorabe prostitucije so analizirani spisi pokazali, da so zakonski znaki izpolnjeni z vsakršnim odvajanjem kakršnega koli dela zaslužka, ki izvira iz plačil strank, tretji osebi, ki seksualnih storitev ne izvaja (spisa CE4, KP2). Sodbe sodišč iz analiziranih spisov so dosledne v stališču, da ni bistveno, kako se deli zaslužek med storilcem in seksualno delavko kot oškodovanko, temveč da imajo storilci korist od prostituiranja oseb. Prepovedano je torej pridobivanje finančne koristi iz naslova prostituiranja drugih, delež zaslužka, ki ga morajo seksualne delavke odvajati drugim osebam, pa ni pravno relevanten za presojo, ali so obdolženci izkoriščali njihovo prostitucijo, temveč za potrditev obstoja izkoriščanja oziroma zlorabe prostitucije zadostuje, da seksualna delavka del svojega zaslužka izroča drugi osebi (spisa LJ1, PT3). Pri presoji, ali je v zadevi obstajalo ekonomsko izkoriščanje, sodišča preverjajo tudi druge okoliščine primerov, kot so organizacija delovnega časa, prostovoljnost opravljanja dela, možnost, da seksualna delavka zavrne stranko, možnost določanja cene, ustreznost višine plačila za delo in druge okoliščine (spis LJ2).

3.6 Upoštevanje ranljivosti

V spisih smo proučevali tudi vidik ranljivosti seksualnih delavk. Ugotovili smo, da jim je ranljivost pogosto pripisana, organi pregona in sodišča pa jo povezujejo z dejstvom, da oškodovanke prihajajo iz drugih, revnejših držav, in predvidevajo, da so tam živele v slabih življenjskih oziroma socialnih razmerah, zaradi katerih so bile v hudi življenjski stiski in so v odhodu iz države videli priložnost za boljši zaslužek ter posledično boljše življenje (spis CE2). Dejstvo, da »dekleta«, uporabljena za prostitucijo, prihajajo iz gospodarsko zelo šibkih držav, naj bi bilo glede na navedbe v enem od spisov splošno znano (spis LJ1). V nekaterih primerih je socialna ranljivost oškodovank tudi dejansko ugotovljena oziroma o njej pričajo oškodovanke same in jim ni pripisana. Navedle so, da so bile v svoji državi več let brez zaposlitve, da so bile zadolžene in da niso mogle preživljati svojih družin, otrok, staršev, sorodnikov (spisi CE3, CE5, CE6, KP1). Na ranljivosti zlasti organi pregona utemeljujejo kazenskopravne ugotovitve o obstoju ekonomskega izkoriščanja kot nadaljevanja predhodne socialne, ekonomske in finančne stiske oškodovank, saj so te prav zaradi te stiske pripravljene oziroma prisiljene preživljati se v drugi državi »na tak način«, obdolženci pa njihov težak socialni položaj v državi izvora izkoriščajo (spisa KP2, CE3). Iz spisov izhajajo, da organi pregona in sodišča ranljivosti oškodovank ne povezujejo le z namenom ugotavljanja ekonomskega okoriščanja, temveč tudi z namenom utemeljevanja obstoja omejevanja svobode in spravljanja v odvisni položaj. Na obstoj ranljivosti sodišča in organi pregona pokažejo na primer z ugotavljanjem, da je bil odnos izkoriščevalcev prostitucije do seksualnih delavk agresiv-

ven, da jim niso plačevali za delo, da jim niso dopuščali drugih virov zaslužka oziroma so jim drugače preprečevali, da bi se osamosvojile, po drugi strani pa so jim postavljali finančne obveznosti (na primer obveznost plačevanja najemnine za stanovanje), s katerimi so jih priklenili nase (spisa PT3, LJ1). Sodišča v enem od primerov o ranljivosti ne sklepajo le iz finančnih težav in dolgov, temveč tudi iz nizke izobrazbe seksualnih delavk, ki jim je onemogočala, da bi se zaposlile (spis LJ2), v drugem pa iz neznanja slovenskega jezika (CE6). Spet v tretjem primeru je policija o ranljivosti sklepala iz zaljubljenosti seksualne delavke, saj je šlo za primer, ko je obdolženec oškodovanke do izvajanja seksualnega dela pripravil s preslepitvijo tako, da ji je obljubil, da bo z denarjem, ki ga bo s tem zaslužila, kupil hišo, v kateri bosta skupaj živela (spis NM5).

3.7 Pomen prostovoljnosti izvajanja seksualnega dela

Posebej nas je zanimalo, kako organi pregona in sodišča obravnavajo vidik prostovoljnosti izvajanja seksualnega dela na strani oškodovank v kazenskih postopkih, torej kako na kaznivost dejanja vpliva obstoj soglasja oziroma privolitve seksualne delavke ter kako se obstoj soglasja dokazuje. Prostovoljnost sodelovanja delavk pri izkoriščanju prostitucije, tudi če je bilo v postopku potrjeno, da je obstajala, obdolžencev ne razbremeni krivde. Sodišča pogosto ugotovijo, da so bile oškodovanke vedele, s katero dejavnostjo se bodo ukvarjale, in da so prodajale seksualne storitve prostovoljno, da so se lahko svobodno gibale in da so tudi same to delo opravljale zaradi zaslužka, vendar pa je za potrditev obstoja kaznivega dejanja bistveno, da se ugotovi ekonomsko okoriščanje drugih oseb z njihovim delom (spis KP1). Kot izhaja iz spisov, obstoj privolitve oškodovank torej sam po sebi ne vpliva na obstoj kaznivega dejanja zlorabe prostitucije in obdolžencev ne razbremeni krivde. Prostovoljnost opravljanja seksualnega dela tudi ni zadosten razlog, da v nekaterih primerih sodišče ne bi ugotovilo obstoja izkoriščevalskega razmerja (spisi CE4, LJ1, NM1, NM3). Za obstoj kaznivega dejanja je tudi nepomembno, ali je delavka sama želela posredovanje pri prostituciji oziroma ali je vanj privolila (spis NM1). V enem od primerov je bilo denimo ugotovljeno, da obtoženci žensk v prostitucijo niso prisiljevali ter da je bila odločitev o tem, ali bodo nudila seksualne storitve, prepuščena delavkam in gostom lokala. Za fizično in psihično prisiljevanje namreč niti ni bilo potrebe, saj je bilo plačilo za seksualne storitve edini vir zaslužka delavk, od katerega so morale plačevati različne dajatve in kazni, ta način organizacije in vodenja dejavnosti prostitucije pa je delavke zaradi finančne odvisnosti od te dejavnosti po mnenju sodišča dejansko prisilil v prostitucijo (spis LJ1). V primerih, ko se organizirana prostitucija izvaja pod okriljem kriminalnih (hudodelskih) združb, se neprostovoljnost (poleg drugih zakonskih znakov tega kaznivega dejanja in drugih kaznivih dejanj) dokazuje tudi z ugotavljanjem,

ali je bila oškodovankam omejena svoboda gibanja, ali so jih zapirali, nadzorovali, bili do njih nasilni zaradi spravljanja v podrejeni položaj ali zaradi kaznovanja za odklonitev dela, ali so zahtevali povračilo stroškov za pot, jim odrekli hrano in ali so jim odvzeli dokumente, da ne bi mogle pobegniti (spisa CE1, CE2). V manj skrajnih primerih je bila neprostovoljnost potrjena na podlagi ugotovitve, da so seksualne delavke morale javljati svoje odhode v mesto in poročati, s kom se družijo, ter da so bile v primeru kršitve teh pravil kaznovane (spis CE6). V enem primeru pa je tožilstvo tudi poudarilo, da gre v primerih zlorabe prostitucije pogosto za »sodobne pojavne oblike podrejenosti [...] v ekonomskem, osebnostno-dostojanstvenem in psihološkem smislu, saj podrejenega razmerja z okovi ni več« (spis LJ1). V tem smislu je pomanjkanje privolitve po mnenju tožilstva povezano z drugimi oblikami družbene prikrajšanosti, ki vodi v prostitucijo. V primeru LJ2 pa se prostovoljnost pri izbiri strank pojavlja kot argument za to, da v primeru izvajanja dejavnosti masažnega salona ni bilo mogoče potrditi obstoja ekonomskega okoriščanja in zlorabe prostitucije, čeprav se je sodišče hkrati opredelilo, da dejavnost erotične masaže, ki se izvaja s ciljem zadovoljevanja spolnih potreb strank, šteje za obliko prostitucije.

Vprašanje (ne)prostovoljnosti je bilo v nekaterih analiziranih spisih relevantno tudi za potrditev obstoja kaznivega dejanja trgovine z ljudmi po 113. členu »KZ-1« (2012), ki se v takih kazenskih zadevah pogosto pojavlja v steku s kaznivim dejanjem zlorabe prostitucije. Kadar ni bilo mogoče dokazati prisiljenja in če se je izkazalo, da so oškodovanke delale prostovoljno ali so imele možnost, da bi s prostitucijo prekinile, so bile obtožbe zaradi trgovine z ljudmi zavrnjene (spisa KP1, LJ1).

3.8 Upoštevanje poklicnih tveganj

V naslednjem delu analize smo pozornost namenili vprašanju, koliko institucije izražajo zanimanje za poklicna tveganja seksualnih delavk in kako so ta tveganja v spisih obravnavana. Analiza pokaže, da je zanimanje za poklicna tveganja delavk veliko tako pri organih pregona kot pri sodiščih, zlasti za vprašanja zdravstvenih pregledov in zdravstvenega varstva (spisi CE3, NM1, NM2, KP2, PT2, KP1). Sodišča so zdravstvene težave, s katerimi so se spopadale seksualne delavke zaradi prevelike količine dela, štela kot element izkoriščanja in zlorabe (spis NM1). Sodišča so obstoj zlorabe utemeljevala tudi z umanjkanjem zdravstvenega zavarovanja delavk, saj so jih štela za zdravstveno ogrožene zaradi visoke stopnje tveganja za spolno prenosljive bolezni in izčrpanost, ker so seksualne storitve nudile ves dan (spisa NM2, KP2). To jasno odraža opredelitev specifičnih poklicnih tveganj seksualnih delavk na strani sodišč. Tožilstvo in sodišče sta v enem primeru navajala tveganje, ki izhaja iz neustreznega varovanja seksualnih delavk pred nasilnimi strankami (spis PT2). Policija in tožilstvo

sta v več primerih kot argument za obstoj zlorabe navajala splošno umanjkanje zagotavljanja varnosti seksualnih delavk, in sicer socialne, delovne, zdravstvene in druge varnosti (spisa NM2, KP1). V enem primeru pa je sodišče obsežno obravnavalo tveganje nepravilnih delovnih pogojev, prekoračevanje dogovorjenega delovnega časa, preskromnega plačila in kršitev različnih drugih vidikov delovnega prava (spis LJ1). Ti argumenti spadajo na področje integrativnega modela.

3.9 Stereotipiziranje in (samo)stigmatiziranje

V sklepnem delu analize smo pozornost namenili vprašanju stigme seksualnega dela, ki se kaže s stereotipiziranjem in (samo)stigmatiziranjem seksualnih delavk in seksualnega dela nasploh. Zanimalo nas je, ali seksualne delavke sebe dojemajo kot žrtve, kadar so v kazenskem postopku obravnavane kot oškodovanke zaradi kaznivega dejanja zlorabe prostitucije, ki ga je obtožen nekdo drug. V izpostavljenem primeru pričevanje ene od oškodovank na glavni obravnavi zveni, kot da sama sebe ne dojemajo kot žrtev:

»Prej na začetku sem povedala, da jaz nisem oškodovanka, da tole izgleda tako, kot da jaz tožim njega [...]. Jaz nimam nič proti njemu. Če mene ne bi takrat dobili policisti zaradi prekrška, jaz na policijo ne bi nikoli šla. [...] Ko mi zagovornik prebere iz obtožnice, česa je [obdolženec] obtožen v tem postopku, in sicer, da naj bi me s preslepitvijo dobil za prostitucijo pod pretvezo, da bom v Sloveniji delala kot plesalka in natakarica, odgovorim, da sem jaz bila takrat obupana, ne preslepljena. Noben mi ni rekel, da [moram to početi], sama sem si jaz to mislila in sem se za prostitucijo prostovoljno odločila.« (spis CE6)

V analiziranih spisih je odnos do seksualnih delavk zelo spoštljiv, kar velja za vse udeležene pristojne organe, diskurz pa je korekten, se zavestno distancira od stigmatizacije seksualnega dela ter seksualnih delavk in je ne reproducira. V spisih se ne pojavljajo namigovanja, da bi si bile seksualne delavke za svoj položaj krive same. V enem od primerov so institucije izrecno opozorile, da je pri pregonu kaznivih dejanj zlorabe prostitucije fokus na izkoriščanju dela ter na izkoriščevalskem, sužnjelastniškem odnosu obdolžencev do seksualnih delavk, nikakor pa na seksualnih delavkah samih (spis NM1). Diskurz je moralno nevtralen, argumenti pa so zasnovani tako, da bi lahko obveljali za katero koli panogo, v kateri je izkoriščanje delavcev pogost pojav:

»Vsem je bilo obljubljeno mesečno plačilo v znesku 200.000 SIT. Glede navedenega zneska sodišče ugotavlja, da bi bilo plačilo v takem znesku povsem primerno za opravljanje dela čistilke z več kot 12-urnim delovnikom in šestimi delovnimi dnevi v tednu. Zato ni razlogov, da bi morale oškodovanke podvomiti v resničnost in resnost ponudbe obtoženca za opravljanje dela čistilke.« (spis NM3)

V spisih se občasno uporabi beseda »dekleta«, kar bi lahko kazalo na pokroviteljski odnos institucij do seksualnih delavk kot nemočnih žrtev, hkrati pa se uporaba izraza »dekleta« razlikuje tudi med samimi institucijami ter tudi od primera do primera. V enem primeru denimo policija uporablja besedo »dekleta«, sodišča uporabljajo dikcijo oškodovanke, razen sodbe vrhovnega sodišča, ki v enem primeru vnovič uporabi izraz »dekleta« (spisa MB1, KP2).

V spisih so pogoste reference na seksualno delo kot stigmatizirani poklic. Iz enega analiziranega primera na primer izhaja, da so oškodovanke zanikale, da bi strankam lokala proti plačilu nudile seksualne storitve, sodišče pa je to razložilo z navedbo, da sprejema dejstvo, »da je to še vedno poklic, ki se ga oškodovanke sramujejo, in so dejstvo, da se prostituirajo, zanikale ne samo zato, da bi ščitile obtožene, pač pa tudi, da bi zaščitile sebe« (spis LJ1). Najbolj je poklic stigmatiziralo tožilstvo v primeru LJ2, v katerem je tožilec razvil celovito teorijo o tem, kako prostitucija nikoli ne more biti prosto izbrani poklic in je med drugim navedel: »Prostitucija v odnosu do druge fizične in pravne osebe ni in ne more biti pravica izbire zaposlitve, ki jo posameznik lahko prosto izbere.« (spis LJ2)

4 Razprava

4.1 Za zlorabo prostitucije štejejo dejanja skrajnega nasilja

V analiziranih primerih so bile večinoma predložene okoliščine, ko je bila kazenska zakonodaja zelo jasno kršena. Prva pomembna splošna ugotovitev analize namreč je, da so v Sloveniji pod inkriminacijo »zlorabe prostitucije« v veliki večini kazensko preganjana ravnanja prisiljevanja v prostitucijo z elementi skrajnega nasilja. Nikakor torej ni mogoče trditi, da se v kazenskem postopku znajdejo posamezniki, ki so želeli organizirati poslovno dejavnost nudenja seksualnih storitev brez prisile in zlorabe, pa se je že njihova udeležba v dejavnosti z organizacijo storitev, nudenjem varnosti in podobnim štela za zlorabo prostitucije. V nobenem primeru, ki se je končal z izrekom obsodilne sodbe, ne gre za mejni primer, kjer bi lahko govorili o legitimnem izvajanju dejavnosti. V teh primerih torej sploh ne moremo govoriti o prisotnosti elementov svobodnega dela.

4.2 Za zlorabo prostitucije šteje odvajanje kakršnega koli dela zaslužka tretjemu

Druga pomembna splošna ugotovitev je, da se, upoštevajoč spise, za zlorabo prostitucije šteje odvajanje kakršnega koli dela zaslužka seksualne delavke tretji osebi. Sodišča so za

zlorabo prostitucije štela vsako vpletenost tretje osebe, ki se je okoriščala s prostitucijo druge osebe. Sodna praksa sicer kaže, da so sodišča sprva kot relevanten štela odstotek zaslužka, ki so ga seksualne delavke odvajale tretjim osebam (in so se za izkoriščanje šteli primeri, ko so odvajale več kot polovico zaslužka), v zadnjih letih pa je sodna praksa to stališče začela opuščati (Filipčič, 2023: 1334). Kot je pokazala tudi naša analiza, odstotek odvedenega zaslužka za obstoj kaznivega dejanja ni bistven, saj so pomembne tudi vse druge okoliščine ravnanja tretjih oseb s seksualnimi delavkami. Ugotovitev vseh drugih okoliščin (prisila, prevara, preslepitev, omejevanje svobode, odvzem dokumentov, nasilje) sodišču omogoči odločitev, ali je šlo za zlorabo in izkoriščanje. V analiziranih spisih se pojavljajo argumenti predvsem obrambe oziroma odvetnikov obdolženih, da naj ne bi šlo za izkoriščanje, saj da so delavke odvajale samo majhen odstotek zaslužka. Ti argumenti se pred sodišči vedno izkažejo za neupoštevne, saj niso bistveni za ugotavljanje obstoja zlorabe, temveč je bistven obstoj izkoriščanja.

V spisih nismo našli potrditve, da bi se za zlorabo štelo sodelovanje tretje osebe pri prostituciji brez plačila, pri čemer sama ni izvajala seksualnih storitev. Ta ugotovitev sovпада z ustaljenim stališčem, da je potrditev ekonomskega okoriščanja bistveni element kaznivega dejanja.

4.3 (Ne)relevantnost obvladovanja poklicnih tveganj s pomočjo tretjih oseb

Kot že navedeno, nas je v raziskavi zanimalo, ali iz osredotočenja preiskav in sodnih obravnav izhaja, da je obvladovanje poklicnih tveganj pri fizičnih oziroma pravnih osebah kriminalizirano (na primer ali je kriminalizirano, če seksualna delavka pri svojem delu oziroma za svojo varnost najame varnostnika, asistenta, promotorja, posrednika). Izkazalo se je, da se v obravnavanih kazenskih spisih to vprašanje ni pojavilo kot relevantno. Razlogi za to so najverjetneje povezani z dejstvom, da taki primeri, v katerih sta hkrati prisotni popolna avtonomija in spolna samoodločba, dejansko nimajo kriminalne vsebine in posledično niso kazensko preganjani pred sodiščem. To je zanimivo glede na ustaljeno sodno prakso, da nihče ne sme imeti koristi od prostitucije druge osebe, tudi če je pri tej prisotna spolna samoodločba. Obdolženec se torej ne more oprati krivde z navedbami, da je seksualni delavki v zameno za del zaslužka nudil varnost. Vpletenost tretjih oseb v dejavnost v sodni praksi torej šteje za zvodništvo in za okoriščanje s prostitucijo drugega ne glede na to, ali so predloženi elementi prisile ali ne. Ugotavljamo, da gre za moralistično stališče, ki pa je posledica trenutne zakonske ureditve, saj ta ne daje jasnih odgovorov, na kakšen način je dejavnost izvajanja seksualnih storitev mogoče legalno organizirati, vključno z vprašanjem, na kakšen način organizirati varno izvajanje dejavnosti, pri čemer bi za varnost lahko skrbele tudi tretje osebe, ki same sek-

sualnih storitev ne bi izvajale. Stališče, da vsaka udeležba tretje osebe pomeni zvodništvo in s tem zlorabo prostitucije, torej dejansko zmanjšuje tudi varnost opravljanja seksualnega dela.

4.4 Pomen urejenih delovnih razmerij na področju seksualnega dela

Izsledki analize kažejo, da na sodiščih ni primerov, ko bi država preganjala delodajalca, ki je seksualnim delavkam nudil urejena delovnopravna razmerja. Treba pa je upoštevati, da zakonodaja preprečuje, da bi do takih ureditev sploh prišlo, saj so inkriminirane. To za delavke pomeni, da so same odgovorne za poklicna tveganja, saj jih ne štiti ne delodajalec ne normativni okvir.

Poleg tega je mogoče ugotoviti, da se v kazenskem pregonu pred sodišči znajdejo tudi nekateri mejni primeri, kot je že navedeni primer salona erotične masaže. Prav zaradi teh razlogov je v nekaterih primerih težko dokazovati kaznivo dejanje izkoriščanja in zlorabe prostitucije, ker je pred tem najprej treba dokazati obstoj seksualnega dela kot takega. V teh primerih lahko pride tudi do oprostilnih sodb, saj je delo v salonih lahko prav zaradi omogočene registracije dejavnosti erotične masaže preglednejše in bolje organizirano z vidika zagotavljanja pravic delavk, s tem pa je manjša tudi možnost ekonomskega okoriščanja in siceršnjega izkoriščanja seksualnih delavk.

4.5 Razmejevanje med erotično masažo in prostitucijo

V konkretnem primeru salona erotične masaže (spis LJ2) sta se kot bistveni pokazali dve liniji argumentacije. V prvi liniji argumentacije je višje sodišče obravnavalo vprašanje, ali je erotična masaža prostitucija. Sledilo je doktrini iz kazenskopravne teorije, po kateri se za prostitucijo šteje dejavnost oseb, ki spolno občujejo ali opravljajo druga spolna dejanja z nedoločenim številom oseb zaradi zadovoljitve njihovih spolnih zahtev, v zameno pa one ali tretje osebe prejmejo denarno ali kakšno drugo materialno korist (Filipčič, 2023: 1330). Poleg tega teorija navaja, da se za spolna dejanja štejejo tista dejanja, kjer gre za zadovoljitev spolnega nagona na telesu drugega, ter ne pomenijo spolnega občevanja (na primer dotik spolovil, masturbacija) (Višje sodišče v Ljubljani, 2020). Delavkam je bilo v primeru konkretnega masažnega salona izrecno prepovedano spolno občevanje pod sankcijo prekinitve delovnega razmerja. Višje sodišče je na podlagi te doktrine sklenilo, da so delavke v salonih nudile storitev erotične masaže, v okviru katere so stranke masirale tudi po intimnih delih telesa in jih ročno pripeljale do vrhunca oziroma spolne zadovoljitve; izvajale so tudi masažo *body-to-body*, pri kateri maserka masira s svojim golim telesom, prav tako s ciljem spolne zadovoljitve stranke. Sodišče je zato erotično masažo in masažo *body-to-body* uvrstilo med spolna dejanja in v pojem prostitucije.

Ugotovilo je, da so se z obema vrstama masaže zadovoljevale spolne zahteve strank (Višje sodišče v Ljubljani, 2020).

Stališča sodišča odpirajo zanimiva vprašanja, koliko je mogoče razmejiti med prostitucijo na eni strani in erotično masažo kot zakonito dejavnostjo, ki jo je mogoče registrirati kot zakonito gospodarsko dejavnost, na drugi strani. Ta vprašanja so čedalje pomembnejša tudi za spletne oblike seksualnega dela, kjer je lahko prav tako prisotno izkoriščanje prostitucije. Videti je namreč, da je višje sodišče v sodbi glede na skupne imenovalce obeh vrst ravnanj ti dve dejavnosti izenačilo. Videti je torej, da so bile s to sodbo vzpostavljene nove opredelitve, po katerih je udeležba tretje osebe pri prostituciji dopustna takrat, kadar je dejavnost zakonito organizirana, kadar ni prisotna prisila, kadar so delovna razmerja med delodajalcem in delavkami urejena, kadar delavke na svoj bančni račun prejemajo plačo, ki ni odvisna od števila strank, in kadar delavke stranko lahko zavrnejo ter ne pride do oralnega, vaginalnega ali analnega spolnega odnosa. Postavlja pa se vprašanje, ali ni prav z izenačitvijo erotične masaže ter masaže *body-to-body* s prostitucijo sodišče zabrisalo razmejitve med erotično masažo in prostitucijo, kot se upošteva na ravni zakonske ureditve dejavnosti. Pri tem se postavlja tudi vprašanje, kakšno vlogo je imelo v primeru dejstvo, da je bilo delavkam izrecno prepovedano spolno občevanje. Mogoče je trditi, da je šlo za varovalko, ki jo je uporabilo podjetje, da bi lahko utemeljilo zakonitost svojega delovanja. Ni povsem jasno, ali je bilo prav zaradi te varovalke, ki jo je vzpostavilo podjetje, sodišče v svoji obravnavi obdolžencev (organizatorjev dejavnosti) milejše.

Ne nazadnje pa se v primeru postavlja tudi vprašanje, kako naj posameznik registrira dejavnost, ki je zakonsko predvidena, če je hkrati glede na opisano stališče sodišča ta dejavnost izenačena s prostitucijo. Tovrstna stališča brišejo mejo med gospodarskimi in kazenskimi vidiki seksualnega dela ter posameznika izpostavljajo pravni nevarnosti, tj. tveganju, da bo izvajanje zakonite gospodarske dejavnosti štel za kaznivo dejanje. Brisanje meje med gospodarsko dejavnostjo erotične masaže in kaznivim dejanjem zlorabe prostitucije tako v sistemu vnaša zmedo in nejasnost, pri čemer bi lahko šlo tudi za odraz odnosa, ki ga ima družba do obeh fenomenov.

4.6 Ekonomsko okoriščanje kot pogoj za ugotovitev zlorabe prostitucije

V drugi liniji argumentacije v zadevi LJ2 je sodišče obravnavalo vprašanje obstoja ekonomskega izkoriščanja. Sodišče je v tem primeru kot bistveno ugotovilo, da delavke niso bile plačane od posamezne storitve, ampak so plačilo prejemale v obliki rednega osebnega dohodka na svoj bančni račun. Gre torej za drugačne okoliščine od tistih, ko seksualne delavke tretjim osebam odvajajo del zaslužka, ki ga prejmejo za vsako

posamezno stranko. Ta razlika med obema položajema se je z vidika sodišča torej izkazala kot bistvena. Hkrati pa je sodišče kot bistveno upoštevalo tudi urejenost vseh vidikov opravljanja dela, prisotnost privolitve ter avtonomije zaposlenih in odsotnost vsakršne prisile.

5 Sklep

Ključne ugotovitve, ki izhajajo iz raziskave, so, da so pred kazenskimi sodišči v Sloveniji pod izrazom »zloraba prostitucije« preganjana skoraj izključno dejanja, ki vključujejo elemente očitne prisile in pogosto tudi skrajnega nasilja. Izjema je primer masažnega salona (sodba je bila oprostilna), ki je bil edini v analiziranem vzorcu, kjer elementi nasilja in prisile niso bili ugotovljeni. Za zlorabo prostitucije sicer šteje odvajanje vsakršnega dela zaslužka, ne glede na odstotek. Sodišča obvladovanja poklicnih tveganj s pomočjo tretjih oseb ne štejejo za pomembno, saj se pri ugotavljanju odgovornosti za kazniva dejanja osredotočajo na druge vidike. Kot pomemben za oprostilno sodbo pa se lahko pokaže vidik urejenih delovnih razmerij, zlasti če v seksualnem delu niso bili ugotovljeni elementi prisile in ekonomskega okoriščanja. V tovrstnih primerih se za sodno vejo oblasti na kazenskopravnem področju kot ključno kaže vprašanje, kako bodo sodišča obravnavala poskuse legalnega izvajanja dejavnosti, glede na to, da je polje podnormirano in da so se v sodni praksi razmejitve zabrisale, kot smo pokazali v članku.

V sklepnem delu se spet vračamo k uvodni teoretični razdelitvi modelov obravnave seksualnega dela na represivnega, restriktivnega in integrativnega (Östergren, 2017) ter analiziramo, v katerega od treh modelov bi bilo glede na kazenski pregon zlorabe prostitucije mogoče uvrstiti slovenski model.

Ugotavljamo, da prevladuje restriktivni model z nekaj prvini tako represivnega kot tudi integrativnega modela. Prostitucija se glede na prevladujočo umestitev na področje kazenskega prava in umanjkanje drugih vrst zakonske ureditve še vedno obravnava kot negativni družbeni pojav. Dejstvo pa je, da samo seksualno delo ni kriminalizirano, prav tako ni kriminalizirana uporaba seksualnih storitev, temveč je kriminalizirana udeležba tretjih oseb ter njihovo ekonomsko okoriščanje (kar je pokazala tudi sociopravna analiza). Zato ne moremo trditi, da je cilj modela izkoreniniti seksualno delo, kar je glavna značilnost represivnega modela. Slovenski model stremi k temu, da bi seksualno delo omejil zlasti z omejevanjem možnosti zaslužka za organizatorje prostitucije, ne da bi pri tem v kazenski postopek spravljali izvajalke in njihove stranke. Hkrati nikakor ne moremo govoriti o tem, da se s slovenskim modelom poskuša sektor seksualnega dela vključiti v družbeni, pravni in institucionalni okvir (kar je osnovna

značilnost integrativnega modela), na kar kažeta prav prepoved udeležbe tretjih oseb in njihov kazenski pregon, navsezadnje pa o tem priča tudi stališče Vrhovnega sodišča Republike Slovenije (2020), da organizacije seksualnega dela nikakor ni mogoče enačiti z drugimi gospodarskimi dejavnostmi. O restriktivnem modelu pričajo tudi pravila, pod katerimi je dopustno prodajanje seksualnih storitev (na primer možnost registracije dejavnosti, prepoved izvajanja seksualnih storitev v javnosti ali vsiljivega ponujanja storitev) (»ZJRM-1«, 2006), zlasti pa je za restriktivni model značilna prepoved sodelovanja tretjih oseb, kar se v slovenskem modelu kaže v prepovedi zlorabe prostitucije in v kazenskopravni razlagi tega izraza.

Na ravni instrumentov (torej vsebine zakonskih aktov) v Sloveniji zagotovo ne moremo govoriti o represivnem modelu, saj sta v okviru tega prepovedana tudi sama prodaja in/ali nakup seksualnih storitev. Hkrati pa na ravni instrumentov tudi ne moremo govoriti o integrativnem modelu, saj ta zahteva obstoj podrobnejše zakonske ureditve ravnanja različnih državnih organov, kar pa v Sloveniji ne obstaja.

Opazna je tudi odsotnost kampanj in pobud za krepitev medsektorskega sodelovanja in proti stigmatizaciji seksualnega dela in nasilju. Več javnega diskurza se nanaša na obsojanje seksualnega dela in na izhodne strategije za seksualne delavke, kar kaže na prisotnost represivnih elementov, usmerjenih v izkoreninjenje seksualnega dela. Elementi represivnega modela so prisotni tudi v okviru kazenskega pregona, kar je razvidno iz dejstva, da sodna veja oblasti tej panogi odreka značilnosti gospodarske dejavnosti.

Po drugi strani pa se v kazenskih postopkih v razmerju do seksualnih delavk kaže močan poudarek na njihovih pravicah, zlasti osebnostnih (dostojanstvo, varnost), delavskih, socialnih in zdravstvenih, ter močan poudarek na poklicnih tveganjih. Očitek nezagotavljanja teh pravic s strani organizatorjev prostitucije se v sodnih postopkih pojavlja kot argument z namenom ugotavljanja zakonskih znakov obstoja ekonomskega okoriščenja in drugih posegov v splošno svobodo odločanja in ravnanja, pri čemer je poudarjanje pravic značilnost, ki prevladuje v integrativnem modelu obravnave prostitucije.

Med posameznimi sodelujočimi v kazenskem postopku (policija, tožilstvo in sodišče) se z vidika modelov ne kažejo bistvene razlike na način, da bi bil kateri od njih precej bolj represiven, restriktiven ali integrativen kot drugi. Kanček več represivnega modela morda kaže tožilstvo z moralističnimi in radikalno-feminističnimi argumenti, ki jih je uporabilo v enem od spisov. Ker gre za en primer, je verjetno, da gre za radikalno stališče ene/ga tožilke/ca, kar pa je tudi težava, ki kaže na odsotnost enotnega modela pregona zlorabe prostitucije.

Ne nazadnje pa je širjenje prostora za moralistične argumente mogoče opaziti tudi v dejstvu, da sodišča izkoriščanje razlagajo čedalje širše, kar je razvidno iz neupoštevanja privolitve seksualnih delavk in iz zanikanja obstoja seksualnega dela kot dejanske gospodarske dejavnosti.

Članek oziroma raziskava, na kateri članek temelji, odpira tudi prostor za nadaljnje raziskovanje specifičnih modelov različnih državnih organov, kot sta policija in tožilstvo. V nadaljnjih raziskavah bi lahko preverili, kakšna je narava tistih kazenskopravnih zadev, ki so se zaustavile na ravni ovadbe in v katerih obtožnica ni bila vložena. Smiselno bi bilo preveriti, ali so med temi primeri tudi takšni, v katerih je policija menila, da gre za zlorabo prostitucije, tožilstvo pa je ocenilo, da elementi prisile in ekonomskega okoriščenja niso predloženi ter da gre za obliko legalnega izvajanja seksualnega dela. V teh primerih bi bilo mogoče preveriti tudi, ali so bile v tovrstni popolnoma prostovoljni dejavnosti na pobudo seksualnih delavk udeležene tretje osebe, katerih naloga je bila obvladovanje poklicnih tveganj (na primer varnostniki). Na ta način bi lahko preverili vprašanje, ali je takšno izvajanje dejavnosti seksualnega dela v praksi prisotno.

Literatura

1. Ambrož, M. (2007). Ali je treba kaznivo dejanje Zloraba prostitucije oblikovati bolj določno? V A. Selih (ur.), *Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava* (str. 329–332). Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
2. Filipčič, K. (2023). Zloraba prostitucije, 175. člen. V D. Korošec, K. Filipčič in H. Devetak (ur.), *Veliki znanstveni komentar posebne dela Kazenskega zakonika (KZ-1), I. knjiga* (str. 1330–1342). Uradni list Republike Slovenije.
3. Jeram, J. in Šauperl, M. (ur.) (2018). *Smernice za spolno občutljivo rabo jezika*. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
4. Kazenski zakonik (KZ-UPB1). (2004). *Uradni list RS*, (95/04).
5. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012). *Uradni list RS*, (50/12).
6. Kern, B. in Vičar, B. (2019). Jezik in transspolne identitete. *Slavistična revija*, 67(2), 413–422.
7. Korošec, D. (1998). Nekateri značilnejši problemi v zvezi s kaznivimi dejanji zoper spolno nedotakljivost v veljavnem slovenskem kazenskem pravu. V Z. Kanduč, D. Korošec in M. Bošnjak (ur.), *Spolnost, nasilje in pravo* (str. 186–201). Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
8. Korošec, D. (2008). Glavni problemski sklopi sodobnega spolnega kazenskega prava. V D. Korošec (ur.), *Spolnost in kazensko pravo: od prazgodovine do t. i. modernega spolnega kazenskega prava* (str. 105–361). Uradni list Republike Slovenije.
9. Kuhar, R. in Pajnik, M. (2019). Negotiating professional identities: Male sex workers in Slovenia and the impact of online technologies. *Sexuality Research and Social Policy*, 16(2), 227–238.
10. Levašič, J. (2020). Sodelovanje pri prostituciji druge osebe »zaradi izkoriščanja« in načelo zakonitosti v kazenskem pravu. *Pravnik*, 75(137), 7–8.

11. Östergren, P. (2017). *From zero-tolerance to full integration: Rethinking prostitution policies. DemandAT Working Paper No. 10.* International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).
12. Pajnik, M. (2008). *Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij.* Mirovni inštitut. http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_politike_prostitucija_SLO_final_lowres.pdf
13. Pajnik, M. (2017). Prostitution policy and practice: Peculiarities of decriminalisation. V M. Pajnik in I. Radačić (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia: sex workers' experiences* (str. 111–124). Mirovni inštitut, Institute of Social Sciences Ivo Pilar.
14. Pajnik, M. in Kavčič, U. (2008). Sodne prakse, povezane s trgovanjem z ljudmi in prostitucijo v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 141–154.
15. Pajnik, M., Fabijan, E., Freljih, M. in Šori, I. (2017). *Prostitucija v Sloveniji: Preliminarni izsledki raziskave in priporočila za politike.* Mirovni inštitut. https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/02/izsledki-raziskave_slo.pdf
16. Perger, N. (2016). Simbolno nasilje spolnega zaznamovanja v jeziku in praksi upora v visokošolskem prostoru. *Družboslovne razprave*, 32(81), 41–60.
17. Peršak, N. (2012). Omejevanje povpraševanja po prostituciji: Ekonomija, morala in nasilje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(4), 291–300.
18. Phoenix, J. (ur.). (2009). *Regulating sex for sale: Prostitution policy reform in the UK.* The Policy Press.
19. Popič, D. in Gorjanc, V. (2018). Challenges of adopting gender-inclusive language in Slovene. *Suvremena lingvistika*, 44(86), 329–350.
20. Šori, I. in Markelj, L. (2022). Sistematični pregled literature o poklicnih tveganjih, strategijah in politikah v seksualnem delu v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, XXXVIII(101), 13–40.
21. Šošić, M. in Korošec, D. (2019). Izkoriščanje kot izrecen del biti obprostitucijskih kaznivih dejanj v sodobnem primerjalnem kazenskem pravu. *Pravnik*, 74(136), 9–10.
22. Vičar, B. in Kern, B. (2017). Možnosti jezikovnega izražanja nebinarnih transspolnih identitet v slovenščini. *Dialogi*, 53(11–12), 223–237.
23. Višje sodišče v Ljubljani. (2020). Sodba št. X Kp 26592/2017 z dne 8. 5. 2020.
24. Vrhovno sodišče Republike Slovenije. (2019). Sodba št. XI Ips 62515/2018 z dne 1. 4. 2019.
25. Vrhovno sodišče Republike Slovenije. (2020). Sodba št. I Ips 58554/2012 z dne 17. 12. 2020.
26. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1H). (2021). *Uradni list RS*, (95/21).
27. Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM). (2003, 2006, 2020). *Uradni list RS*, (110/03, 70/06, 139/20).
28. Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006, 2020). *Uradni list RS*, (70/06, 139/20).

Socio-legal Aspects of the Legal Prosecution of the Criminal Offence of Abuse of Prostitution in Slovenia

Neža Kogovšek Šalamon, Ph.D., Constitutional Judge, Constitutional Court of the Republic of Slovenia, Senior Research Associate, The Peace Institute, Assistant Professor of Law, Faculty of Humanities, University of Primorska, Slovenia.
E-mail: neza.kogovsek-salamon@us-rs.si

Tjaša Učakar, Ph.D., Assistant and Researcher, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: tjasa.ucakar@ff.uni-lj.si

Mojca Freljih, M.A., Researcher, The Peace Institute, Doctoral Student, Faculty of Social Work, University of Ljubljana, Slovenia.
E-mail: mojca.freljih@mirovnini-institut.si

The article is based on an empirical socio-legal analysis of criminal files in prosecuting prostitution abuse under Article 175 of the Slovenian Criminal Code ("KZ-1", 2012). The authors analyse how three theoretically based approaches to dealing with sex work developed by Östergren—repressive, restrictive and integrative—are reflected in the criminal prosecution of this crime. The authors begin by outlining the legal and sociological theoretical foundations of the approach to prostitution in Slovenia. Furthermore, by analysing the casefiles, they demonstrate how law enforcement authorities and courts establish the existence of "abuse" and "exploitation" of prostitution, how they treat the third-party participation in it, how the vulnerability of sex workers is treated, and how the existence of consent or non-consent is considered before the courts. The authors examine the files for moral arguments, stereotyping, and stigmatisation, as well as references to occupational risks in the field of sex work and sex workers' rights. The focus is also on whether there are any differences in the approaches of the police, the prosecution and courts, that can be seen in the files. In the concluding part, the authors justify which of the three approaches—repressive, restrictive or integrative—in which the Slovenian model can be classified, given the characteristics of the criminal prosecution of prostitution abuse in Slovenia, and argue that the characteristics of the restrictive model, with elements of both repressive and integrative, prevails.

Keywords: sex-work, prostitution, sexual autonomy, criminal prosecution

UDC: 343.1:343.544